

הקדמה למסכת מנחות

חוץ מקרבנות הבהמה הקרבים על המזבח, ישנו סוג נוסף של קורבן שלא מגיע מהבהמות או העופות, והוא קרבן מנחה.

קרבנות מנחה באים מסולת חיטים חוץ ממנחת העומר שמגיעה מסולת שעורים, ומנחת סוטה שמגיעה מקמח שעורים. ורובם מגיעות יחד עם שמן, ולבונה, ולשים אותם במים פושרים, וסדר הכנתה והקרבתה של כל מנחה שונה מחברתה.

אדם שרצה להביא קרבן מנחה יכול לנדור או להתנדב אחד מחמשת מיני קרבן מנחה, מנחת סולת, מנחת מחבת, מנחת מרחשת, מנחת מאפה תנור חלות, ומנחת מאפה תנור ריקים.

וישנם ארבעה מקרים בהם אדם מחויב להביא קרבן מנחה, והם **מנחת חוטא**, שאותה מקריב חוטא דל שאין ידו משגת אפילו לחטאת העוף, ו**מנחת סוטה** שמוקרבת כשאדם מקנה לאשתו שנסתרה עם אחד.

וכן כאשר כהן מתחיל לעבוד בבית המקדש בפעם הראשונה, מקריב קודם שמתחיל את העבודה מנחה הנקראת **מנחת חינוך**. וכהן גדול מקריב מנחה דומה בכל יום (אלא שמחלק מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערביים) והיא נקראת **מנחת חביתין**.

ישנם גם שלושה מנחות ציבור, שמוקרבות בפני עצמן, והם לחם הפנים הבא בכל שבת, וקרבן העומר המוקרב בפסח, ושתי הלחם הבאים בעצרת^א.

בנוסף לאלו ישנה מנחה נוספת שמביא אותה כל אדם המתנדב קרבן עולה ושלמים, יחד עם הקרבן, ובאה אף עם עולת ציבור, והיא נקראת מנחת נסכים. ואף עולת ציבור ושלמי ציבור טעונים נסכים.

וכשאדם מקריב קרבן תודה מביא יחד עמה ד' מיני חלות ומכל סוג מביא עשרה חלות, ובקרבן אילו של נזיר מביא יחד עמו ב' סוגי חלות. אך הם אינם נקראים מנחה^ב.

כל המנחות באות מסולת חיטים, חוץ ממנחת סוטה, שמגיעה מקמח שעורים, והעומר שבא מסולת שעורים^ג. ודין כל המנחות האלו שצריכות להיות מצה, ואסור להחמיצן, ואם החמיצו עובר בלאו ולוקה^ד. חוץ מקרבן שתי הלחם בשבועות הבא חמץ, ואינו מוקרב על המזבח.

^א ר"מ פ"ב ממעה"ק ה"ג.

^ב מנחות דף מ"ו ע"ב, לגבי תודה ולכאורה ה"ה לאיל נזיר.

^ג ר"מ פ"ב ממעה"ק ה"ב.

^ד בפסוק "לא תאפה חמץ", והובא במשנה במנחות נ"ה ע"א וכו"פ הר"מ מעה"ק פ"ב הט"ו.

מנחת נדבה

המתנדב מנחה מביא את המנחה מהסולת.

הסולת היא קמח הבא מהחייטים, אלא שאינו טחון כמו קמח רגיל אלא חתיכות מעט גדולות יותר מקמח רגיל.

שיעורה

אדם המתנדב מנחה סתם, מביא לכל הפחות^ה עשרון סולת אחד יחד עם לוג שמן^ו, ואם התנדב מנחה גדולה יותר כגון חמשה או עשרה עשרונים, מביא עמם לוג שמן לכל עשרון^ז.

אם התנדב עד שיעור של שישים עשרונים, מביאם כמנחה אחת בכלי אחד, אבל אם התנדב מנחה של יותר משישים עשרונים מביאה בשני כלים, שישים בכלי אחד והשאר בכלי נוסף^ח. ואין שיעור למנחת נדבה למעלה ויכול להביא מעשרון ואילך כמה שירצה, אלא שכל שישים ממנה יבואו בכלי אחד.

יחד עם הסולת והשמן צריך להביא גם לבונה, ושיעורה הוא קומץ אחד של לבונה אפילו למנחה של כמה עשרונים^ט.

הבאתה

המתנדב מביא את הסולת בכלי מתכות טהור מביתו^י, ומודד עשרון סולת בכלי של מידת עשרון של המקדש^י ולוג שמן בכלי של מידת לוג שהייה במקדש^י.

מתן שמן

ואחר כך נוטל הכהן או הישראלי^י, כלי^י ונותן בתוכו שמן מתוך הלוג שמן שהביא, ואינו נותן בה את כולו, כדי שישאר שמן לבלילה וליציקה^י.

בלילה

ואחר כך נותן בתוך הכלי את הסולת, ונותן עליה עוד שמן מתוך הלוג שמן, אך עדיין משאיר בלוג קצת שמן שישאר ליציקה שאחר הבלילה.

ובולל את המנחה יחד עם השמן שהיה כבר בכלי. ואם לא בלל, או שבללה ישראל כשרה^י, אך אם המנחה לא הייתה ראויה לבלילה, וכגון שהביא בכלי אחד יותר משישים עשרון שאינם נבללים יפה מחמת הכמות הגדולה, המנחה פסולה^י.

במנחת סולת לאחר הבלילה היה עובר ליציקת שמן ע"ג המנחה.

במנחות הנאפות כגון מנחת מחבת ומרחשת וכן מאפה תנור חלות ורקיקים לאחר הבלילה היה לש את המנחה בפושרים^י

^ה מנחות כ"ז ע"א, וכ"פ הר"מ פי"ב ממעה"ק ה"ה.

^ו שהוא אחד מי"ב ממידת ה'.

^ז מחלוקת במשנה במנחות דף פ"ז ע"ב ופסק הר"מ כדעת ת"ק בפ"ב ממעה"ק ה"ח. ובפי"ב ה"ז.

^ח משנה במנחות ק"ג ע"א.

^ט משנה במנחות ק"ג ע"א וכ"פ הר"מ פי"ב ממעה"ק ה"ז.

^י סוטה דף י"ד שבעיני ראוי לכלי שרת, וכ"פ הר"מ פי"ג ממה"ק הלכה י"ב.

^{יא} מנחות פ"ז ע"א, וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק ה"ב.

^{יב} מנחות פ"ח ע"א והר"מ לא כתב שעושה כן בשמן במנחת סולת במעשה הקרבנות בפרק י"ג, בהלכות המנחה, אלא בפ"ב ה"ח.

^{יג} דאינה צריכה זר עד קמיצה, גמ' מנחות דף ט' ע"א וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק ה"ג.

^{יד} דעת הר"מ פי"ג ממעשה הקרבנות שמתן השמן והבלילה יכולים להיות בכלי חול, ורק היציקה צריך בכלי קודש, אך בכס"מ שם הקשה

עליו שנראה מהגמ' במנחות ד"ט בדברי ר' יוחנן שביליתה צריכה להיות בכלי שרת.

^{טו} מנחות ע"ד ע"ב וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק ה"ה.

^{טז} משנה במנחות י"ח ע"א ובגמ' שם.

^{יז} ר' זירא במנחות ק"ג ע"ב, ועוד בש"ס, וכ"פ הר"מ פי"ז ממעה"ק ה"ו.

^{יח} מנחות נ"ה ע"א כל המנחות נילושות בפושרין, וברש"י בדף נ"ז ע"ב ד"ה מנחת נסכים כ' מנחות שאין שמנם מרובה נותנים בהם מים,

(ויתכן שהשיעור הוא ב' לוגים מים כדי שתהא נבללת עם ג' לוגים כמו שנבללת מנחת נסכים).

אפייה (במנחת מחבת, מרחשת, ומאפה תנור חלות ורקיקים)

לאחר שבללה ולש בפושרים^ט וקודם האפיה, היה מחלק כל עשרון מהמנחה לעשר חלות, ואז היה אופה את המנחה בעזרה^ז, במנחת מחבת ומרחשת, היה אופה אותה במחבת או במרחשת^ח לפי מה שנדר או נדב. ובמנחת מאפה תנור חלות היה אופה אותה בתנור^ז. ובמנחת מאפה תנור רקיקים היה אופה אותה בתנור, ואז מושח את הרקיקים בלוג שמן לכל עשרון עד שיכלה הלוג^ז.

פתיתה (במנחת מחבת, מרחשת, ומאפה תנור חלות ורקיקים^ט)

ואחר כך פותת אותה לפיתים^י וכלומר לחתיכות, בצורה שכופל כל חלה לשניים, ואז כופל השניים שוב לארבע, ומבדילים לחתיכות, וכיון שכל חלה היא מעשירית עשרון בכל פתית יש יותר מכזית^י, ואם לא פתת או שפתת לפירורים כשרה^י.

יציקה (במנחת סולת, מחבת, ומרחשת)

לאחר הבלילה במנחת סולת, ואחר הפתיתה במנחות מחבת ומרחשת, נותן את המנחה בתוך כלי שרת^י, ואז יוצק על המנחה את כל השמן שנותר מהלוג שמן, ואף היציקה כשרה בזר^י.

נתינת הלבונה

לאחר היציקה נותן את קומץ הלבונה שהביא מביתו על המנחה (ואינו קומץ את הלבונה, אלא ששיעור הלבונה הוא כמידת קומץ שאינה פחותה מב' כזיתים), ואחר כך מוליך את המנחה לכהן^י.

הגשה

לאחר שקיבל הכהן את המנחה הוא מוליכה למזבח, ומגישה לקיר המזבח בקרן מערבית דרומית של המזבח כנגד חודה של הקרן^{יא}, כך שתהיה סמוכה לקיר המזבח הן מצד מערב והן מצד דרום^{יב}, ואם לא הגיש המנחה כשרה^{יג}.

קמיצה

לאחר שהגיש הכהן את המנחה הוא מסלק את לבונתה לצד אחד^{יד} כדי שלא תעלה לבונה יחד עם הקומץ, ואם סילק הישראל את הלבונה פסל את המנחה^{יז}, ואז קומץ בידו הימנית ממקום שמרובה שמנה^{יח}.

ואמנם בר"מ במנחת סולת לא הזכיר נילוש בפושרים, ובפי"ב הכ"א כתב שכל המנחות הנאפות נילוש בפושרים, וכל שם בהר המוריה שדעתו שמנחת סולת אינה נילוש בפושרים, ולכאורה טעמו של הר"מ כי במנחת סולת לישתה ואפייתה היא כבר חלק מאכילתה, ולא מדיני הקרבתה.

^ט במשנה במנחות ע"ד ע"ב נחלקו התנאים האם בוללן חלות או סולת, ופסק הר"מ כדעת ת"ק שבוללם סולת.

^ז במשנה במנחות צ"ו ע"א כל המנחות יש בהם מעשה כלי בפנים, וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק הכ"ב כ"ג.

^ח מנחות ס"ג ע"ב וכתב הר"מ פי"ג ממעה"ק ה"ז, מרחשת יש לה שפה והבצק שאופין אותו עליה רך שהרי יש לה שפה ואינו יוצא, ומחבת אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה כדי שלא יצא מכאן ומכאן.

^י ר"מ שם.

^{יב} במנחות דף ע"ד ע"ב במשנה מבואר שמושחן כמי כי ושאר השמן נאכל לכהנים, ובדף ע"ה בברייתא נחלקו התנאים בצורת המשיחה,

ופסק הר"מ פי"ג ממעה"ק ה"ח כדעת ת"ק בברייתא שמושח וחוזר ומושח עד שיכלה הלוג.

^{יג} במשנה מנחות ע"ה ע"א התבאר שכל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה, אך פסק הר"מ בה"ט שפתיתה היא רק בד' מנחות

הנאפות.

^{יח} בפסוק "פתת אותה פיתים ויצקת", ובגמרא מנחות דף ע"ה ע"ב התבאר שכופל אחד לשניים ושניים לד' ומבדיל, וכ"פ הר"מ שם.

^{יז} גמ' במנחות שם כ"פ הר"מ שם. ולמשל לדעת החזו"א שעשרון הוא כמעט 4300 סמ"ק וכזית הוא כמעט 50 סמ"ק יוצא שבכל חלה יש

107 סמ"ק שזה יותר מפי שניים משיעור כזית.

^{יח} משנה מנחות י"ח ע"א לא פתת כשרה, וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק הי"א.

^{יח} ר"מ מעשה"ק פי"ג ה"ה. ובתוס' חולין דף ל"ו כתבו שאף עשייתה עד עכשיו הייתה צריכה כלי שרת, והרדב"ז כתב שאף לר"מ לכתחילה

צריכה כלי שרת אף לעשייתה.

^{יט} מנחות י"ח ע"ב מקמיצה ואילך מצוות כהונה. וכ"פ בר"מ פסהמ"ק פי"א ה"ז.

^ל ומשמע מהר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב שאף לכתחילה הישראל עושה את כל מלאכות עשייתה עד שמביאה לכהן שיגישה על גבי המזבח.

^{לא} משנה במנחות ס' ע"א, זבחים ס"ג ע"ב, סוטה דף י"ד ע"ב וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב.

^{לב} גמ' סוטה י"ד ע"ב וברש"י שם.

^{לג} שם בגמ' ובר"מ.

^{לד} ויל"ע מדוע לכתחילה לא הניחה בצד אחד. ומשמע שהלבונה היא דבר מוצק.

^{לה} מנחות י"ג ע"א, וכ"פ ר"מ פי"א מפסהמ"ק ה"א. ועי"ש במל"מ משה"ק על הסתירה בדברי הר"מ, וע"ע באבן האזל שם.

^{לו} מנחות דף י"ד ע"ב מהא שנאמר מסלתה ושמנה, וכ"ה בר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב.

צורת הקמיצה היא שפושט אצבעותיו על פס ידו^{לז}, ואז קומץ מתוך השמן והסולת לתוך ידו עם שלושת אצבעותיו, ולא עם הזרת או הגודל, ולאחר שקמץ משווה עם הזרת והגודל כדי שלא תהיה מנחה חוץ לקומץ^{לח}.

כהן שקמץ פחות מב' כזיתים קמיצתו פסולה, ולכן אם אין ידו קומצת שיעור של ב' כזיתים אינו קומץ^{לט}.

בשעת הקמיצה צריך הכהן לקמוץ לשמה כמו בכל הקרבנות, ואם קמץ שלא לשמו המנחה כשרה^מ, וקמיצה צריכה כהן ולכן אם קמץ זר הקרבן פסול^{מא}.

לאחר שהכהן קמץ את המנחה, נוטל את הקומץ ומניחו בכלי שרת^{מב} ומקדשו^{מג}, ומלקט את הלבונה ומניחה על הקומץ^{מד}. ומעלהו על גבי המזבח.

מליחה

לאחר שהעלה את הקומץ והלבונה בכלי שרת למזבח (ובמנחת כהן את כל המנחה), הכהן מולחו מהמלח של ציבור^{מה} שהיה שם^{מי} ואם לא מלח המנחה פסולה^{מז}.

הקטרה

לאחר שמלח את הקומץ ונתנו^{מח} מתוך כלי השרת על גבי האישים^{מט}, ואם לקחו מהכלי בידו ונתנו על גבי האישים כשר^נ.

אכילת הכהנים

את שיירי המנחה של ישראל, ושל כוהנות^{נא} הכהנים אוכלים לפני מן הקלעים^{נב}, ומותרים לאכולה רק אחרי שהוצתה האש ברוב הקומץ שהוקטר על המזבח^{נג}.

ומותרים לאכלם עם כל מאכל, ואפילו עם דבש^{נד}, אך אסורים לחמצם, ואף שהיא נאכלת מצה, אם תיבלוה בקצח או שומשמין או תבלין ושמן כשרה^{נה}.

אך שיירי המנחה של כהנים אינם נאכלים^{נו}, ואף אין במנחות אלו קמיצה^{נז}, אלא כל המנחה מוקטרת ע"ג המזבח, ושיירי המנחה של הנשואות לכהן אינם נאכלים ואינם מוקטרים, ומנחותיהם נקמצות^{נח}.

^{לז} משנה במנחות דף י"א ע"א. ובר"מ שם.

^{לח} מנחות י"א ע"א והר"מ לא הזכיר הא דקומץ בג' אצבעותיו ועי"ש בכס"מ והמהר"י קורקוס.

^{לט} דעת ריב"ל במנחות דף כ"ו ע"ב שאין קומץ פחות מב' כזיתים, והירושלמי רפ"ב דיומא הוסיף שכהן שאין ידו מחזקת ב' זיתים עבודתו פסולה, והר"מ לא הזכיר את הדין הזה באופן הזה, אבל פסק פי"ג ממעה"ק הי"ד שאין הקומץ פחות מב' זיתים.

^מ מנחות דף ב ע"א, וכ"פ הר"מ פט"ו מפסה"ק הי"ב.

^{מא} ר"מ פי"א מפסולי המוקדשים הי"א.

^{מב} מחלוקת תנאים במשנה במנחות כ"ו ע"א ופסק הר"מ מעה"ק פי"ג הי"ב ונותן הקומץ לכלי שרת ומקדשו. ופי"א מפסוה"מ ה"ו פסק שאם לא נתן את הקומץ בכלי שרת פסולה.

^{מג} ואם לא קידשו אינו קדוש לכלי שרת אין מקדש אלא לדעת, גמ' מנחות דף ז ע"א ובר"מ פי"ג מפסוה"מ ה"כ.

^{מד} סוטה דף י"ד ע"ב, וכ"פ הר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב.

^{מה} מנחות דף כ"א ע"ב. וכ"פ הר"מ שם.

^{מי} ברייתא במנחות דף כ"א ע"ב שהמלח היה בג' מקומות וראשו של מזבח אחד מהם, וכ"פ הר"מ שם.

^{מז} אמנם במשנה במנחות י"ח ע"א התבאר שאם לא מלח כשר, אך הר"מ פי"ג ממעה"ק הי"א השמיט את הלא מלח משאר הדברים שהזכרו שם, ובפשוטות מקורו מהגמרא שם בדף כ' ע"א שאומרת שפליגי תנאי על תנא דמתני' וסברי שמלח מעכב, וכן ביאר הרעק"א שם, אך הרדב"ז שם הקשה על הר"מ שלא מצינו חולק על תנא דמתני', ולכן ביאר שאף תנא דמתני' כוונתו רק שאם לא מלח את המנחה כשר,

אך אם לא מלח את הקומץ פסול.

^{מח} לשון הרמב"ם, ונותן על האישים. ואין צריך לזורקו על האישים, כיון שהדין ועשית עולותיך הבשר והדם שבא להקיש את הבשר לזריקה,

לא נאמר במנחה.

^{מט} ר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב.

^נ ר"מ פי"ב מפסוה"מ הכ"ד.

^{נא} משנה בסוטה כ"ג ע"א ובר"מ פי"ג ממעה"ק הי"ב.

^{נב} בפסוק "בחצר אוהל מועד יאכלוה", וכ"פ הר"מ פי"א ממעה"ק הי"ה.

^{נג} מחלוקת בגמרא במנחות דף כ"ו ופסק הר"מ כדעת רבי יוחנן בפי"ג ממעה"ק הי"ג.

^{נד} ר"מ פי"ב ממעה"ק הי"ד.

^{נה} גמ' במנחות כ"ג ע"ב לענין מצה בפסח, וכ"פ הר"מ פי"ב ממעה"ק הי"ז אף לענין מנחות.

^{נו} בפסוק "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", וכ"מ מהמשנה מנחות ע"ב ע"א, וכ"פ הר"מ פי"ב ממעה"ק הי"ט.

^{נז} ולגבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו במשנה במנחות ע"ב ע"א ופסק הר"מ פי"ב ממעה"ק הי"ט שאף היא אינה נקמצת.

^{נח} משנה בסוטה כ"ג ע"א ובגמרא שם, וכ"פ הר"מ פי"ב ממעה"ק הי"ב.